

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไข่ไก่เป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่สำคัญของคนไทย การบริโภคไข่ไก่ทำได้หลายรูปแบบทั้งที่นำมาปรุงอาหารโดยตรง การแปรรูปไข่เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ตลอดจนการนำไปเป็นส่วนผสมในอุตสาหกรรมอาหารอื่นๆ เช่น เค้ก ขนมหวาน ไอศกรีม เป็นต้น

ผลผลิตไข่ไก่มาจากฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่ที่มีการเลี้ยงกันอย่างกว้างขวางทั่วทุกภาคของประเทศไทย จากสถิติของกรมปศุสัตว์ (2556) พบว่า จำนวนไข่ไก่ ณ วันที่ 1 มกราคม 2556 ทั้งประเทศรวมทั้งสิ้น 51.03 ล้านตัว แหล่งเลี้ยงไข่ไก่ที่สำคัญ คือ ภาคกลาง รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ โดยจังหวัดที่มีการเลี้ยงไข่ไก่มากที่สุดของประเทศ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีจำนวนไข่ไก่คิดเป็นร้อยละ 16.33 ของจำนวนไข่ไก่ทั้งหมด รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรี นครนายก พระนครศรีอยุธยา และนครปฐม ตามลำดับ ทั้งนี้จำนวนไข่ไก่ของประเทศไทยในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา ระหว่างปี 2552-2556 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 3.02 ต่อปี ส่วนปริมาณผลผลิตไข่ไก่ในปี 2556 มีจำนวน 13,519 ล้านฟอง (คณะกรรมการนโยบายพัฒนาไข่และผลิตภัณฑ์, 2557) ซึ่งปริมาณผลผลิตไข่ไก่อระหว่างปี 2552-2556 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 6.50 ต่อปี ผลผลิตไข่ไก่ที่ผลิตได้ในแต่ละปีใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศเป็นหลักประมาณร้อยละ 99.00 ของผลผลิตทั้งหมด มีเพียงส่วนน้อยที่ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ตลาดส่งออกของไทยส่วนใหญ่อยู่ในประเทศแถบเอเชีย เช่น ฮองกง วัตถุประสงค์ของการส่งออกไข่ไก่เพียงเพื่อระบายผลผลิตส่วนเกินในประเทศและรักษาระดับราคาในประเทศ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) ปริมาณผลผลิตไข่ไก่ในแต่ละปีจะมากขึ้นน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปริมาณไก่พันธุ์ไข่ที่นำเข้าจากต่างประเทศ รวมทั้งสภาพภูมิอากาศในประเทศ หากเอื้ออำนวยก็จะช่วยให้อัตราการสูญเสียน้อย แต่หากเกิดโรคระบาดก็ส่งผลให้ไก่ตายจำนวนมากและผลผลิตลดลง ตลอดจนการควบคุมปริมาณการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ในการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรต้องอาศัยปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น อาหารสัตว์ สารเสริมเวชภัณฑ์ โรงเรือน ตลอดจนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยง เป็นต้น มาเข้าสู่กระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคือไข่ไก่ ซึ่งผลผลิตไข่ไก่อจากฟาร์มนี้จะถูกรวบรวมจากโรงเรือนบรรจุลงภาชนะ ขนย้ายไปยังจุดรวบรวมไข่ภายในฟาร์ม และมีการจัดการกับไข่ไก่อ่อนจำหน่ายให้กับผู้ซื้อ เช่น การคัดแยกไข่ไก่ที่ได้รับความเสียหายออก การทำความสะอาด การคัดขนาด เป็นต้น ซึ่งในการขายไข่ไก่ของเกษตรกรมีทั้งที่ขายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรงและการขายให้แก่คนกลาง อาทิ พ่อค้ารวบรวมไข่หรือล้งไข่ ซึ่งจะจำหน่ายไข่ไก่อไปยังพ่อค้าปลีกและผู้บริโภคตามลำดับต่อไป ในการซื้อขายไข่ไก่ที่ฟาร์ม เมื่อตกลงราคาซื้อขายกันแล้ว ไข่ไก่จะถูกขนย้ายขึ้นรถบรรทุกไปยังสถานประกอบการของพ่อค้าเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการไข่ไก่อ่อนนำส่งไข่ไก่อไปยังผู้ซื้อรายอื่น กิจกรรมที่สำคัญในการจัดการไข่ไก่

ได้แก่ การจดบันทึกข้อมูลการรับไข่ไก่ การจำแนกแหล่งที่มาของไข่ไก่จากฟาร์ม การทำความสะอาดไข่ไก่ที่เปื้อนมูลด้วยวิธีการแบบแห้งหรือแบบเปียก การคัดแยกไข่ไก่ตามขนาดด้วยเครื่องคัดขนาด การบรรจุไข่ไก่ลงภาชนะ การเก็บรักษาไข่ไก่ในโรงเก็บหรือห้องเย็นระหว่างรอจำหน่ายให้ผู้ซื้อรายอื่น ระยะเวลาที่ไข่ไก่อยู่ในสถานประกอบการของพ่อค้ารวบรวมไข่ประมาณ 1-3 วัน

การจัดการโลจิสติกส์ขององค์การทางธุรกิจหนึ่งๆ เป็นการจัดการกระบวนการไหล (flow) ของวัตถุดิบ สินค้า ตลอดจนข้อมูลและสารสนเทศจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดที่มีการใช้วัตถุดิบหรือสินค้านั้น และในบางกรณีจะรวมไปถึงการจัดการกำจัดสินค้าที่ไม่ใช้ด้วย สำหรับในธุรกิจไข่ไก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ของเกษตรกรโดยทั่วไปจะประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การพยากรณ์ความต้องการ การจัดหาปัจจัยการผลิตมาเข้าสู่กระบวนการผลิต การเก็บรวบรวมไข่ไก่ในโรงเรือน การเคลื่อนย้ายไข่ไก่ออกจากโรงเรือน การทำความสะอาด การคัดขนาด การบรรจุภัณฑ์ การจัดการด้านคลังสินค้าและสินค้าคงคลัง การบริการลูกค้า การติดต่อสื่อสารในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการดำเนินงานภายในฟาร์มเกษตรกร นอกจากนี้เกษตรกรบางรายจะมีการขนส่งไข่ไก่ให้แก่ผู้รับซื้ออีกด้วย ขณะที่พ่อค้ารวบรวมไข่ไถ่ก็มีกิจกรรมโลจิสติกส์ที่คล้ายคลึงกันตั้งแต่การพยากรณ์ความต้องการ การจัดหาไข่ไก่จากฟาร์มหรือแหล่งผลิต การขนส่งไข่ไก่จากฟาร์มไปยังสถานประกอบการ การคัดขนาด การบรรจุภัณฑ์ การจัดการด้านคลังสินค้าและสินค้าคงคลัง การบริการลูกค้า การติดต่อสื่อสารในการดำเนินงาน ตลอดจนการขนส่งไข่ไก่จากสถานประกอบการของตนไปยังผู้ซื้อในระดับต่อไป ซึ่งเกษตรกรและพ่อค้าแต่ละรายอาจมีการดำเนินกิจกรรมโลจิสติกส์ครบทุกกิจกรรมหรืออาจทำเพียงบางกิจกรรมเท่านั้น โดยอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น ขนาดของธุรกิจ วัสดุ อุปกรณ์ที่มีจำนวนแรงงานที่มี เป็นต้น ซึ่งการจัดการโลจิสติกส์ที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อคุณภาพของไข่ไก่และต้นทุนโลจิสติกส์ของผู้ประกอบการต่างๆ ในธุรกิจไข่ไก่โดยตรง

ในการจัดการผลผลิตไข่ไก่จากผู้ผลิตไปสู่แหล่งรับซื้อจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายและมีการจัดการต่อผลผลิตที่แตกต่างกัน ในอดีตลักษณะการขายไข่ไก่ทำกันอย่างง่าย คือจากผู้ผลิตไปถึงผู้บริโภคโดยตรง หรืออาจผ่านคนกลางเพียงขั้นตอนเดียว แต่การเลี้ยงไก่ไข่เพื่อการค้าในปัจจุบันการจำหน่ายไข่ไก่อาจผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายหลายขั้นตอนก่อนถึงมือผู้บริโภค ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ไข่ไก่ที่เดิมใช้บรรจุภัณฑ์แบบง่ายๆ เช่น ถุงกระดาษ ถุงพลาสติก ก็พัฒนาขึ้นเป็นการบรรจุในถาดไข่พลาสติกหรือกระดาษที่สวยงาม สะอาด และมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การจัดการผลผลิตไข่ไก่ของฟาร์ม และพ่อค้ารวบรวมไข่ บางส่วนยังขาดแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง เช่น ฟาร์มไก่ไข่มีความพยายามในการขายไข่ให้ได้มากที่สุด ไม่มีการทำความสะอาดไข่ ไม่มีการคัดแยกไข่ที่มีสภาพเปลือกไข่ไม่สมบูรณ์ออก การเก็บรักษาไข่เพื่อรอการขนส่งที่ไม่คำนึงถึงสุขอนามัยและคุณภาพของไข่ การบรรจุไข่ใส่พาหนะไปยังสถานประกอบการของพ่อค้าโดยปล่อยให้ไข่สัมผัสกับอากาศ เป็นต้น

การศึกษาของอิสรี สายรวมญาติ (2555) เกี่ยวกับคุณภาพและความปลอดภัยของไข่ไก่เพื่อการบริโภคโดยทำการสำรวจตั้งแต่ฟาร์มถึงแหล่งจำหน่ายได้ระบุว่าการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของไข่ไก่โดยหลังจากไข่ออกจากตัวแม่ไก่คุณภาพของไข่ก็จะลดลงเรื่อยๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นกับทั้งไข่ขาว ไข่แดง และเปลือกไข่ มีผลให้คุณสมบัติของไข่เปลี่ยนไปจากไข่สด ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพไข่ไก่ประกอบด้วยปัจจัยโดยธรรมชาติของไก่ไข่เอง อุณหภูมิ ความชื้น ระยะเวลาในการเก็บรักษาไข่ไก่ และการจัดการ ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพของไข่ไก่จะลดลงเมื่อมีการเคลื่อนย้ายไข่ไก่ออกจาก

ฟาร์มไปตามลำดับ โดยไข่ไก่ ณ แหล่งผลิตที่ฟาร์มมีคุณภาพดีที่สุด ไข่ไก่ที่ศูนย์รวบรวมและคัดไข่ ศูนย์กระจายสินค้า และแหล่งจำหน่ายมีคุณภาพลดลงตามลำดับ นอกจากนี้ผลการศึกษาคุณภาพของ ไข่ไก่ในห้องปฏิบัติการเกี่ยวกับการปนเปื้อนแบคทีเรียของไข่ไก่ตลอดเส้นทางการเคลื่อนย้ายผลผลิต ตั้งแต่ฟาร์มถึงแหล่งจำหน่ายพบว่าในทุกเส้นทางการเคลื่อนย้ายไข่ไก่พบการปนเปื้อนเชื้อ *Salmonella* spp. และ *E. coli* ทั้งบนเปลือกไข่และภายในฟองไข่ โดยพบการปนเปื้อนบนเปลือกไข่ มากกว่าภายในฟองไข่ นอกจากนี้ การศึกษาของเสกสม อาตมางกูรและคณะ (2549) เกี่ยวกับการ ประกันคุณภาพไข่ไก่เพื่อการบริโภค พบว่ากระบวนการผลิตและการจัดการไข่ไก่โดยเฉพาะกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการตลาดไข่ไก่จากฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่ไปยังแหล่งรับซื้อ (ก่อนถึงมือผู้บริโภค) นับว่ามี ความสำคัญต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อคุณภาพไข่ การบุบร้าวของเปลือกไข่ การสูญเสียไข่ ต้นทุนการผลิต ราคาไข่ที่เกษตรกรขายได้ และผลกำไรจากการขายไข่ไก่

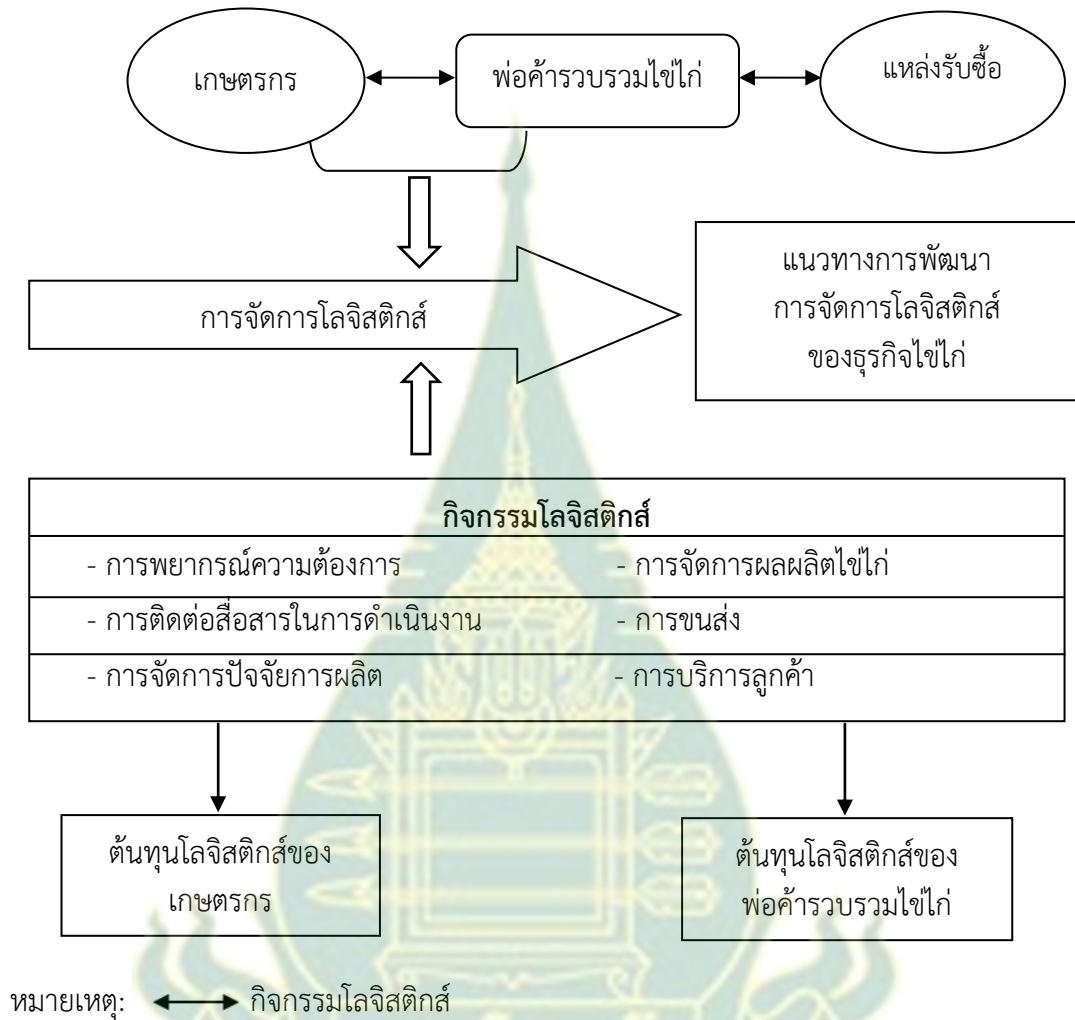
จากผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการจัดการโลจิสติกส์ไข่ไก่จากฟาร์มสู่แหล่งรับซื้อที่ แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพของไข่ไก่และจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนโลจิสติกส์ในธุรกิจไข่ไก่อย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ ซึ่งหากผู้ประกอบการมีการจัดการโลจิสติกส์ไข่ไก่ที่ดีแล้วย่อมช่วยลดการสูญเสียในด้านต่างๆ อันเป็นการลดต้นทุนทางด้านโลจิสติกส์และจัดเป็นการเพิ่มมูลค่าของธุรกิจไข่ไก่ได้ทางหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาถึงการจัดการโลจิสติกส์ของผู้ประกอบธุรกิจไข่ไก่ทั้งเกษตรกรและพ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ใน จังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงไก่ไข่มากที่สุดในประเทศไทยจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาการจัดการผลผลิตไข่ไก่จากฟาร์มสู่แหล่งรับซื้อเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ซื้อ เพิ่ม ประสิทธิภาพและศักยภาพในการแข่งขัน ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจไข่ไก่ซึ่งเป็นธุรกิจที่ สำคัญธุรกิจหนึ่งในภาคการเกษตรของประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการจัดการกิจกรรมโลจิสติกส์ของเกษตรกรและพ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ใน จังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2.2 เพื่อศึกษาต้นทุนโลจิสติกส์ไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาของธุรกิจไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 2.4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์ของธุรกิจไข่ไก่ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1.1



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ศึกษา ได้แก่

- 4.1.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 4.1.2 ผู้ประกอบการค้าไข่ไก่ ได้แก่ พ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา
- 4.1.3 เจ้าหน้าที่และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา สภาพการดำเนินธุรกิจของพ่อค้ารวบรวมไข่ไก่

กิจกรรมโลจิสติกส์และต้นทุนโลจิสติกส์ไข่ไก่ของเกษตรกรและพ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ ตลอดจนปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดการกิจกรรมโลจิสติกส์ของธุรกิจไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา เก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานของเกษตรกรและพ่อค้า รวบรวมไข่ไก่ในปี 2556

4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากเป็นจังหวัด ที่มีการเลี้ยงไก่ไข่มากที่สุดในประเทศไทย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ธุรกิจไข่ไก่ หมายถึง การประกอบกิจการของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่และพ่อค้า รวบรวมไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

5.1.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่เชิงการค้าที่ได้รับการ รับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

5.1.2 พ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ หมายถึง ผู้ที่รับซื้อไข่ไก่จากเกษตรกรแล้วนำไปจำหน่าย ให้กับแหล่งรับซื้อในระดับต่อไป

5.2 การจัดการโลจิสติกส์ของธุรกิจไข่ไก่ หมายถึง การจัดการในกิจกรรมโลจิสติกส์ของ บุคคลหรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่

5.2.1 การจัดการกิจกรรมโลจิสติกส์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ประกอบด้วย การ พยากรณ์ความต้องการ การติดต่อสื่อสารในการดำเนินงาน การจัดการปัจจัยการผลิต การจัดการ ผลผลิตไข่ไก่ การขนส่ง และการบริการลูกค้า

5.2.2 การจัดการกิจกรรมโลจิสติกส์ของพ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ ประกอบด้วย การ พยากรณ์ความต้องการ การติดต่อสื่อสารในการดำเนินงาน การจัดการผลผลิตไข่ไก่ การขนส่ง และ การบริการลูกค้า

5.3 ต้นทุนโลจิสติกส์ไข่ไก่ หมายถึง ต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมโลจิสติกส์ของ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่และพ่อค้ารวบรวมไข่ไก่ ประกอบด้วย ต้นทุนการบริหารจัดการเกี่ยวกับไข่ไก่ ต้นทุนคลังสินค้าและการจัดการสินค้าคงคลัง ต้นทุนค่าวัสดุ อุปกรณ์ ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร ต้นทุน การขนส่ง และต้นทุนการสูญเสีย

5.4 ขนาดของฟาร์มไก่ไข่ หมายถึง ขนาดของฟาร์มที่จำแนกตามจำนวนแม่ไก่ไข่ที่ให้ ผลิตของฟาร์มต่อรุ่น โดยจำแนกออกเป็น 3 ขนาด ได้แก่

5.4.1 ฟาร์มขนาดเล็ก มีจำนวนแม่ไก่ไข่ที่ให้ผลผลิตน้อยกว่า 50,000 ตัวต่อรุ่น

5.4.2 ฟาร์มขนาดกลาง มีจำนวนแม่ไก่ไข่ที่ให้ผลผลิตระหว่าง 50,000–200,000 ตัว ต่อรุ่น

5.4.3 ฟาร์มขนาดใหญ่ มีจำนวนแม่ไก่ไข่ที่ให้ผลผลิตมากกว่า 200,000 ตัวต่อรุ่น

การจำแนกขนาดของฟาร์มไก่ไข่เป็น 3 ขนาดนี้เป็นการจำแนกตามข้อเสนอแนะที่ ได้จากการสนทนากลุ่มกับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจไข่ไก่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา

6. ประโยชน์ที่ได้รับ

6.1 เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมการจัดการโลจิสติกส์ไข่ไก่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

6.2 ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แนวทางการพัฒนาการจัดการโลจิสติกส์สำหรับธุรกิจไข่ไก่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

